

Lähde: Leppänen, Saara 2008. *Puheenvuoro hengille. Henkiviesti caodaismi-uskonnossa eteläisessä Vietnamissa*, ss. 8-13. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

2.1 Lyhyt johdatus Vietnamin historiaan ja uskontoihin

Pyrin tässä alaluvussa tuomaan esille vietnamilaisen yhteiskunnan erityispiirteitä tutustumalla lyhyesti Vietnamin historiaan 1000-luvulta lähtien. Keskityn erityisesti hallitsijoiden tukena toimiviin uskonnollisiin traditioihin, sekä 1800-luvulla alkaneeseen siirtomaa-aikaan. Perehdyn myös lyhyesti perinteisenä vietnamilaisena uskontona ymmärrettyyn henkiuskoon, joka sisältää myös esi-isien palvonnan. Käsillä olevan alaluvun tarkoitus on tutustuttaa lukija Vietnamin historiaan ja uskonnolliseen kenttään siltä osin, kuin tutkimukseni osalta katson oleelliseksi. Vietnamin historia jakautuu valtionuskontojen suhteen pääasiallisesti buddhalaiseen (n. 939 - n. 1400) ja konfutselaiseen (1400-) aikaan¹.

Buddhalaisuus ja konfutselaisuus osana valtiota

Vietnamin katsotaan ensimmäisen kerran saavuttaneen itsenäisyytensä silloisesta Kiinan valtakunnasta 900-luvun alkupuolella (Jamieson 1995: 8)². Vietnam oli itsenäisyytensä alusta pääasiallisesti buddhalainen valtio aina 1400-luvulle asti mitä tulee hallitsijan legitimitettiin muovautumiseen. Lê-dynastian (1428-1788) eliitti tukeutui myöhemmin konfutselaisuuteen jättäen buddhalaisuuden lopullisesti taakseen (Nguyễn 1997: 150)³.

Koko Vietnamin alueelle levinnyt buddhalaisuus on Kiinasta Vietnamiin levinnyt buddhalaisuuden traditio, seikka, mikä erottaa Vietnamin suuresta osasta muista theravada-suuntauksen omaksuneista Kaakkois-Aasian maista (Nguyễn 2002: 227). Vietnam kuuluu mahaianabuddhalaisuuden traditioon, joka keskittyy kollektiiviseen pelastukseen yksilöpelastuksen sijasta, ja jossa "pääosassa" ovat loputtoman myötätuntensa ansiosta ihmiskuntaa alati auttavat *boddhisatva-buddhat*. Mahaianabuddhalaisuudesta tuli valtionuskonto jo Lý-dynastian aikana 1000-luvulla, jolloin

---

¹ Sisällytän konfutselaisuuden uskontojen joukkoon, vaikkakin sitä on myös luonnehdittu humanismiksi ja filosofiseksi suuntaukseksi.

² Vietnamin varhishistoriasta kiinnostuneille suosittelen Taylorin (1983) teosta "*Birth of Vietnam*", jossa hän käsittelee Vietnamin historiaa osana Kiinan valtakuntaa 1000-luvulle asti. Erinomainen kuvaus Vietnamin historiasta ja kulttuurista 1000-luvulta eteenpäin on Schweyerin (2005) käsikirjanomainen teos "*Le Viêtnam Ancien*".

³ Konfutselaisuus oli kuitenkin tärkeässä roolissa myös Lý-dynastioiden aikana, mutta rajoittui ymmärtääkseni enemmänkin maan administraatioon kuin hallitsijan legitimitettiin.

Lähde: Leppänen, Saara 2008. *Puheenvuoro hengille. Henkiviesti caodaismi-uskonnossa eteläisessä Vietnamiassa*, ss. 8-13. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

perinteisenä vietnamilaisena pidetty henkikulttiusko yhdessä buddhalaisuuden kanssa legitimoivat Lý-dynastian kuninkaiden vallan⁴.

Lý-dynastian jälkeen buddhalaisuus piti otteensa hovissa vielä Trần-dynastian (1226-1400) ajan (Nguyễn 2002: 227). Tukeutuminen buddhalaisuuteen hovissa antoi hallitsijoille mahdollisuuden kontakteihin tuonpuoleisen henkiolentojen kanssa aina 1400-luvulle asti: Trần-dynastiasta eteenpäin konfutselaiset kaanonit korvasivat kontaktit transsendenssiin (Nguyễn 1997: 153). Konfutselaisuus ei suhtautunut yhtä suopeasti alati rehottavaan henkiuskoon kuten teki buddhalaisuus, jonka rinnalla henkikultit kukoistivat. Trần-dynastian buddhalaisuus oli poliittisesti sitoutunutta buddhalaisuutta, ja sen erikoisuus oli Nguyễnin (2002.: 231) mukaan tapa, jolla siinä yhdistettiin itsenäinen spirituaalinen kehittäminen ja aktiivinen yhteiskuntaan osallistuminen olennaisiksi seikoiksi hyveellisessä buddhalaisessa habituksessa. Tämä perustuu Nguyễnin (*ibid.*) mukaan vietnamilaiseen tulkintaan mahajanabuddhalaisuudessa esiintyvistä boddhisatvoista, jotka jo pelastuksen saavutettuaan laskeutuvat myötätunnosta takaisin maan päälle auttamaan ihmisiä. Kyseisestä ajatuksesta tuli poliittisen ajattelun olennainen osa Trần-dynastian aikana:

”Vietnamin arvostetut munkit näyttäytyivät täten itsetietoisina ja vastuuntuntoisina kulttuurisina todistajina, jotka olivat aina valmiita vastaamaan maansa kutsuihin. He löysivät buddhalaisuudesta mahdollisuudet ei ainoastaan omaan spirituaaliseen kehitykseensä, vaan myös kansan yleisten historiallisten, sosiaalisten ja kulttuuristen päämäärien täyttämiseen”⁵(*ibid.*).

Trần-dynastian loppu alkoi maaseudun sosiaalisten ongelmien ilmetessä 1300-luvulla: buddhalaisuus ei, yhteiskunnallisesta sitoutumisestaan huolimatta, pystynyt tarjoamaan ohjeistusta vallankäyttöön tai sen delegoimiseen, ja dynastian viimeisen vahvan hallitsijan kuollessa ja uuden puuttuessa konfutselaisuus alkoi nostaa päätään (*id.*: 232).

Vietnam joutui vielä kerran Kiinan Ming-dynastian vallan alle vuosina 1407-1428, mikä sinetöi konfutselaisuuden tulevaisuuden virallisena ideologiana Lê-dynastian (1428-1788) vallasta lähtien (Nguyễn 2002: 235). Lê-dynastian myötä buddhalaisuus katosi valtiollisesta aparatuksesta, mutta pysyi tavallisen kansan parissa taolaisuuden ohella (*id.*: 236). Konfutselaisuus oli vahvimmillaan Vietnamin viimeisen dynastian, Nguyễn-dynastian (1802-1945) aikana. Nguyễn-dynastian valta päättyi lopulta uskonnolliseen kontrolliin, eikä buddhalainen luostari-instituutio päässyt enää kehittymään valvovan silmän alla (*ibid.*).

---

⁴ Lý-dynastian aika on erityisen mielenkiintoinen aika Vietnamin historiassa, ja perehdyn siihen syvemmin alaluvussa "Valtakunnan suojelijahenget ja kuningas Lý-dynastioiden aikana".

⁵ ”The eminent monks in Vietnam appeared thus as self-conscious and responsible cultural witnesses who were always ready to respond to the call of their country. They found in Buddhism the resources not only for their own spiritual cultivation, but also for fulfilling the common historical, social and cultural aims of the people.”

Lähde: Leppänen, Saara 2008. *Puheenvuoro hengille. Henkiviesti caodaismi-uskonnossa eteläisessä Vietnammassa*, ss. 8-13. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

Kolmen uskonnon traditio, henkikultti, esi-isien palvominen

Vietnamin uskonnollinen elämä on vuosisatojen aikana kehittynyt taolaisuuden, buddhalaisuuden ja konfutselaisuuden kukoistaessa toistensa rinnalla. Nämä kolme uskontoa muodostavat niin kutsutun 'kolmen uskonnon perinteen' (*tam giáo*, kolme uskontoa) (Jamieson 1995: 11, Werner 1976: 51-52). Kelley (2006: 315), käsitellessään konfutselaisuutta Vietnammassa nykypäivänä, viittaa viime vuosien aikana nousseen tapaan puhua enemmänkin kolmen uskonnon 'repertuaarista' kuin varsinaisista 'uskonnoista'. Kelley (*ibid.*) sanoo: "Se, että nähtäisiin konfutselaisuus, buddhalaisuus ja taolaisuus repertuaareina, tai enemmänkin "voimavarojen repertuaareina", joista yksilöt järjestävät ideoita ja toimintoja eri aikoina ja eri tilanteissa, mutta joka ei koskaan muodostanut kaiken yläpuolella olevaa eetosta tai kulttuurista järjestelmää, on yksi tekniikka, jota jotkut tutkijat nykyään ehdottavat"⁶. Caodaismi on juuri yksi esimerkki tavasta, jolla tätä kolmen uskonnon repertuaaria käytetään hyväksi uskonnollisten ajatusten yhdistämisessä.

Vietnamin historia, sekä buddhalaisissa että konfutselaisissa painotuksissaan, sisältää perinpohjaista huolta henkiin ja niiden asemaan valtakunnassa hallitsijoiden puolelta, sekä niiden suojeleviin voimiin tavallisen kansan osalta. Cadière (1955, 1957) kuvailee perinteisiä vietnamilaisia uskomuksia mitä moninaisempiin henkiin '*thần*' (vesien, vuorien, maan, kylän, kivien, puiden yms.), joiden kunniaksi järjestettiin rituaaleja ja joiden uskottiin omaavan suojelevia voimia. Wernerin (1976: 31) mukaan perinteinen vietnamilainen kansanusko jakaa henget useampaan kategoriaan: alimpiin henkiin '*thần*', pyhimyksiin '*thánh*' ja kuolemattomiin '*tiên*'. Kuolemattomat olivat legendaarisia sankareita, pyhimyksiin kuuluivat muun muassa äiti-pyhimykset, ja alimpiin henkiin perinteiset kylien suojelehenget sekä esi-isien henget (*ibid.*).

Tiên-kategorian henget olivat kiinalaista perua, mutta niistä kertovat, vuosisatojen aikana muovautuneet kansanomaiset tarinat olivat henkien vietnamilaistettuja versioita (Nguyễn 1944: 131). Esi-isien kultti, jota konfutselainen traditio entisestään vahvisti, varmistaa edesmenneiden sukupolvien henkien suotuisan suhtautumisen jälkipolviinsa maan päällä, jolloin rituaaleja noudattavat nauttivat näiden suojelevista voimista. Jokaisessa talossa on perheen esi-isälle alttari, josta pidetään huolta ja joka symboloi perhesuhteen jatkuvuutta tuonpuoleisessa (Cadière 1957: 66-

---

⁶ "Seeing Confucianism, Buddhism and Daoism as repertoires, or more specifically as "repertoires of resources," from which individuals marshaled different ideas and practices at different times and in different circumstances but which never constituted an all-encompassing ethos, or cultural system, is one technique that some scholars are currently proposing".

Lähde: Leppänen, Saara 2008. *Puheenvuoro hengille. Henkiviesti caodaismi-uskonnossa eteläisessä Vietnamissa*, ss. 8-13. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

67)⁷. Usko mitä moninaisimpiin henkiin antoi tietä myös erilaisille henkimaailman eksperteille, näistä esimerkkeinä *bà đòng* (nais-) ja *ông đòng* (mies-) -meediat, jotka liitetään Äiti Jumalattaren kulttiin (*Đạo Mẫu*), taolaiset ja buddhalaiset papit rituaaleineen sekä (ainakin) alkuperäiskansojen parissa tunnetut samaanit⁸.

Hengistä erityisesti kylien suojeluhenget, jotka kuuluvat kategoriaan *thần*, olivat äärimmäisen tärkeitä, sillä ne muodostivat laajasta autonomiasta nauttivien kylien rituaalisen ja poliittisen ytimen (Jamieson 1995: 28-30, kt. myös Cadière 1957: 55). Kylän maat omistettiin yhteisöllisesti, mikä vahvisti kylän asukkaiden yhteistä identiteettiä, ja niin kauan kun kylä piti kiinni velvollisuuksistaan, kuten verojen keräämisestä ylemmälle instanssille, se jätettiin rauhaan (Jamieson 1995: 28-29). Keskitetty hallinto oli tekemisissä aina kylää edustavien henkilöiden kanssa, ei koskaan siellä asuvien yksittäisten ihmisten kanssa (*id.*: 29). Kylien hengille uhrattiin yhteisöllisessä talossa *đình*, joka toimi yhteisöllisen elämän keskipisteenä.

Buddhalaisuuteen sekä konfutselaisuuteen nojaavat hallitsijat nimittivät henkiä virallisesti valtakunnan ja kylä-yhteisöjen suojelijahengiksi, eittämättä vahvistaakseen auktoriteettiaan ja saattaakseen paikalliset yhteisöt valtansa alle (buddhalaisuus ja henget kt. Taylor 1986 ja Nguyễn 1997, konfutselaisuus ja henget kt. Cadière 1957: 54-55, DiGregorio & Salemi 2007: 436). Virallisen tittelin omaavista hengistä vaikuttavin tiedossani oleva, Nguyễnin (2002: 230) "klassiseksi vietnamilaiseksi myyttiseksi historiaksi" kutsuma kokoelma on "Vietnamin Valtakunnan Poislähteneet Henget" (*Việt Điện U Linh Tập*), joka koottiin buddhalaisen Trần-dynastian aikana 1300-luvulla, ja joka sisältää kertomukset 30 hengestä ja niiden suojelevista voimista⁹. Näiden henkien joukossa on edesmenneitä hallitsijoita, ministereitä sekä luonnon henkiä, ja niiden ympärille kehkeytyi uskonnollisia kultteja.

Caodaismi, jonka Ranskan siirtomaahallinto hyväksyi yhdeksi viralliseksi uskonnoksi vuonna 1926, jatkaa Vietnamissa esiintyvää perinteistä kiinnostusta henkiin uudenlaisessa muodossa: uskonto perustuu medioinstituutioon, jonka tehtävänä on luoda yhteys henkiin ja välittää näiltä viestejä henki-kirjoitukseen perustuvan tekniikan avulla.

---

⁷ Jellema (2007) kuvailee artikkelissaan "*Everywhere incense burning: Remembering ancestors in Doi Moi Vietnam*" elävästi 2000-luvun vietnamilaista esi-isien palvontaa pohjoisessa Vietnamissa.

⁸ Durant (1959) kuvailee yksityiskohtaisesti *bà đòng - ông đòng* -meediatekniikkaa sekä kultissa esiintyviä henkiä. Nguyễn (2007), joka pitää Äiti Jumalattaren ympärille muodostunutta kulttia aitona vietnamilaisena uskontona, kirjoittaa 2000-luvun *bà đòng - ông đòng* -meedioiden motivaatioista ryhtyä henkimeedioiksi.

⁹ Vietnamin Valtakunnan Poislähteneet Henget (*Việt Điện U Linh Tập*), tekstin englanninkielinen käännös *Departed Spirits of the Việt Realm*. Cornell University Southeast Asia Program 1999: <<http://www.einaudi.cornell.edu/Southeastasia/outreach/resources/departed/departedspirits.pdf>> (luettu 31.8.2008).

Lähde: Leppänen, Saara 2008. *Puheenvuoro hengille. Henkiviesti caodaismi-uskonnossa eteläisessä Vietnamiassa*, ss. 8-13. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

Luvun 2.1 kirjallisuus :

- Cadière, Leopold 1955. *Croyances et Pratiques Religieuses des Viêtamiens*. Osa II. Saigon: École Française d'Extrême Orient.
- Cadière, Leopold 1957. *Croyances et Pratiques Religieuses des Viêtamiens*. Osa III. Saigon: École Française d'Extrême-Orient.
- DiGregorio, Michael ja Oscar Salemik 2007. Living with the dead: The politics of ritual a remembrance in contemporary Vietnam. *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3), 443-440.
- Durant, Maurice 1959. *Technique et Pantheon des Mediums Viêtamiens (Đông)*. Paris: Ecole Française d'Extrême-Orient.
- Jamieson, Neil 1995. *Understanding Vietnam*. Lontoo: University of California.
- Jellema, Kate 2007. Everywhere incense burning: Remembering ancestors in Doi Moi Vietnam. *Journal of Southeast Asian Studies* 38 (3), 467-492.
- Kelley, Liam 2006. "Confucianism" in Vietnam: A State of the Field Essay. *Journal of Southeast Asian Studies*. Vol. I, 1-2, 314-370.
- Nguyễn, Thế Anh 1997. La Conception de la Monarchie Divine dans le Viêt Nam Traditionnel. *Bulletin de l'École Française d'Extrême Orient* 84. Paris: BEFEO.
- Nguyễn, Thế Anh 2002. From Indra to Maitreya: Buddhist Influence in Vietnamese Political Thought. *Journal of Southeast Asian Studies* 33(2), 225-241.
- Nguyễn, Thị Hiền 2007. 'Seats for the spirits to sit upon': Becoming a Spirit Medium in Contemporary Vietnam. *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3), 541-558.
- Nguyễn, Văn Huyền 1944. *Le Culte des Immortels en Annam*. Hanoi: École Française d'Extrême Orient.
- Schweyer, Anne-Valérie 2005. *Le Viêt Nam Ancien*. Paris: Les Belles Lettres.
- Taylor, Keith W. 1986. Authority and Legitimacy in 11th Century Vietnam. Teoksessa: *Southeast Asia in the 9th to 14th Centuries*. Toim. David G. Marr ja A.C. Milner. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies.
- Werner, Jayne 1994 [1976]. *The Cao Đài: The Politics of a Vietnamese Syncretic Religious Movement*. Väitöskirja, Cornell University. (Microfilm, UMI Dissertation Information Service)